

Håndverket må styrkes

Det er mye som rører seg skole-Norge for tiden. Læreplanen revideres, det er økt politisk fokus på de praktiske og estetiske fagene, og bred enighet om at lærerkompetanse og verksteder er en forutsetning for å lykkes med grunnskolefaget *kunst og håndverk*.

FORMs redaksjon

Det norske grunnskolefaget *kunst og håndverk* har vært ett samlet fag siden 1960. Før dette var faget delt i de tre fagene tegning, sløyd og håndarbeid. Med læreplanen fra 1997 (L97) fikk faget sitt nåværende navn: *kunst og håndverk*. I 2006 trådte den gjeldende læreplanen Kunnskapsløftet (LK06) i kraft. Noe av det som var nytt med reformen var at det i kunst og håndverk skulle arbeides med fire hovedområder: visuell kommunikasjon, design, kunst og arkitektur. Det legges opp til å arbeide på tvers av hovedområdene, og i læreplanen gis det stor frihet til hva slags materialer og teknikker som benyttes.

Revidering av Kunnskapsløftet

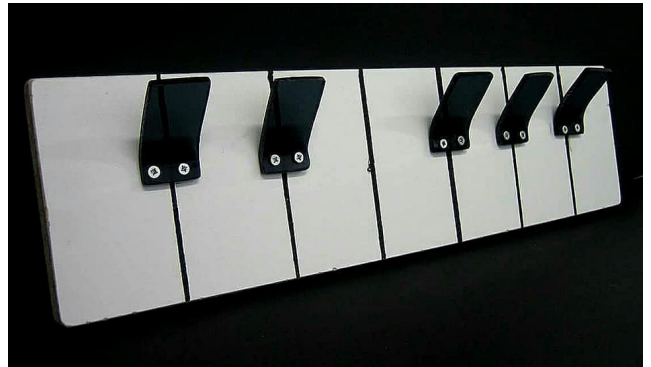
I den offentlige utredningen NOU 2015:8 *Fremtidens skole*, utført av Ludvigsen-utvalget ble det påpekt at det er for mye innhold i dagens læreplan. Dybdelæring og progresjon etterlyses. Læreplanen er nå under revidering og det er estimert at den skal tre i kraft fra 2019/2020.

Stortingsmelding 28 (2015-2016) *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet* bygger på Ludvigsen-utvalgets utredning. Da den ble lagt frem på Stortinget i fjor var det bred enighet om at de praktiske og estetiske fagene i skolen må styrkes. Et av tiltakene som foreslås er å innføre muntlig eksamen i fagene musikk, kunst og håndverk, kroppsøving samt mat og helse. Å innføre praktisk-muntlig eksamen i kunst og håndverk ser vi på som svært positivt siden det vil kunne føre til økt prioritering av faget, at undervisningen kvalitetssikres og at praksisfellesskapet styrkes og utvikles.

Det siste året er det fra flere hold pekt på at håndverket må styrkes skolen. Grunnen til dette er først og fremst den lave rekrutteringen til yrkesfagene i videregående skole og den store mangelen på fagarbeidere. For å styrke håndverksdimensjonen foreslo kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (Høyre), i fjor høst, å utrede om kunst- og håndverksfaget skal deles i to fag på ungdomstrinnet; til et kunstoffag og et håndverksfag og la elevene velge ett av dem. Et samlet fagmiljø har vært imot deling av faget. Blant annet har det blitt pekt på at en deling vil kunne føre til kjønnssegregering ved at jenter velger kunst og gutter velger håndverk, og at grunnskolen ikke lenger er allmenndannende om elevene må velge ett av fagene. Vi i Kunst og design i skolen (KDS) har først og fremst argumentert for at styrken ligger i at kunst og håndverk er samlet i ett fag. KDS er bekymret for at elementene som ivaretar det kreative og innovative fra både

7. trinn på Skjønnhaug skole har laget skeier i tre. Et av målene under hovedområdet design i LK06 er at elevene skal kunne lage enkle bruksformer i ulike materialer og kunne gjøre rede for sammenhengen mellom idé, valg av materialer, håndverksteknikker, form, farge og funksjon. Foto: Inga L. Flem

10. trinn på Stinta skole fikk i oppgave å lage en knaggrekke til en valgfri bruker. Elevene arbeidet blant annet etter kompetansemålet: *designer produkter ut fra en kravspesifikasjon for form og funksjon*. Denne knaggrekken er laget i kryssfinér og pleksiglass. Foto: Vidar Iversen

kunsten og håndverket blir borte ved en deling. Dette bindeleddet mellom de to områdene finner vi igjen i alle deler av faget. Gjennom håndverket erfarer elevene materialer og verktøy. Kunsten utforsker, skaper, utfordrer tradisjoner og har øye for det estetiske. Det er når kunst og håndverk møtes at problemløsning, design, innovasjon og kreativitet oppstår. Dette er kompetanser som er etterspurt i samfunns- og arbeidsliv. Det er gjort en utredning av deling av faget, men i skrivende stund vet vi ikke hva denne resulterer i.

Håndverk, tegning og visuelle virkemidler

I arbeidet med revideringen av LK06 er det satt ned læreplangrupper i alle fag. Gruppenes første oppgave er å definere fagenes kjerneelementer som skal gjennomsyre læreplanen til de enkelte fagene. Kunst og design i skolen foreslår tre kjerneelementer for faget kunst og håndverk; håndverk, tegning og visuelle virkemidler. Vi mener at disse elementene utfyller hverandre og er beskrivende for fagets egenverdi. Praktisk skapende arbeid står sentralt i faget, og praktisk innsikt er en forutsetning for å kunne virke som profesjonsutøver, være kvalitetsbevisst, ta kloke valg som forbruker, og mestre vedlikehold og reparasjon. Tegning er et sentralt kommunikasjonsmiddel i faget. Å kunne tegne setter oss i stand til å visualisere det som enda ikke finnes, til å synliggjøre det som skal lages eller vise hvordan noe virker eller er satt sammen, og er et viktig redskap i alle problemløsningsprosesser. Å kunne bruke visuelle virkemidler er sentralt i utviklingen av et hvilket som helst produkt. Det er også viktig å beherske det visuelle språket for å kunne lese og tolke visuelle representasjoner og avsløre visuell retorikk.

Elever på Vg2 interiør og utstillingsdesign ved Vågen videregående skole har designet stoler. Elevene tegnet stolene i Illustrator og printet ut prototyper ved hjelp av laserkutter. Stolene var senere del av en større utstilling. I oppgaven ble arbeidstegning, målestokk og design vektlagt. Foto: Ashild L. Fidje.

Endringer i videregående skole

Grunnskolen skal være både studieforberedende og yrkesforberedende. I den norske videregående skolen er det ulike veier å gå innen kunst-, design- og håndverksfag. I 2016 ble det opprettet et nytt studieforberedende tilbud; *kunst, design og arkitektur* (KDA) som tidligere het *formgivingsfag*, og før det igjen *tegning, form og farge*. KDA er et treårig løp som gir grunnlag til å gå videre til høyere utdanning, for eksempel arkitektur-, design eller kunsthøgskoler.

Den yrkesfaglige retningen består blant annet av *design og håndverk* (DH) og *medieproduksjon*. I dag har elevene som velger DH et felles førsteår, Vg1, for deretter å velge retning på Vg2. Her tilbys 30 ulike fag, blant annet *design og tekstil*, *design og trearbeid*, *blomsterdekoratør*, *interiør- og utstillingsdesign*, samt smalere håndverk som *gjørtlerfag*, *båtbyggerfag* og *smed*. Noen av fagene har opplæring i skole, andre i bedrift.

Det pågår endringer i den yrkesfaglige tilbudsstrukturen, hvor det er foreslått å skille ut de små (verneverdige) tradisjonshåndverkene og samle dem til et eget utdanningsprogram. Samtidig vil man beholde et utdanningsprogram for de bredere håndverksfagene som for eksempel frisør, interiør- og utstillingsdesign, og medieproduksjon. Dette vil kunne føre til at Vg1 blir smalere og mer spesialisert.

Veien videre

De utfordringene vi i dag står ovenfor handler først og fremst om rammevilkår og lærerkompetanse i grunnskolen. Det er ingen formelle krav til lærerkompetanse for de som underviser i kunst og håndverk på 1.-7. trinn. På 8.-10. trinn er kravet 30 studiepoeng. 44 prosent av de som underviser i kunst og håndverk i grunnskolen (1.-10. trinn) har ingen faglig fordypning (SSB, 2014). Dette mener vi er katastrofalt. Vi ser også at stadig flere ikke har delte klasser (maks 15 elever) i kunst og håndverk og at verksteder nedlegges. Selvsagt finnes det også eksempler på det motsatte. Om faget prioriteres eller ikke kommer i stor grad an på den enkelte skoleleders holdning til faget. KDS mener at dette er svært uheldig og vi arbeider for at det skal settes krav til formell lærerkompetanse fra 1. trinn, samt at det gis nasjonale føringer for verksteder og gruppestørrelse.

8. trinn på Geilo barne- og ungdomsskole har malt bilder inspirert av kunstneren og arkitekten Hundertwasser og arbeidet ut ifra hans filosofi om «ingen rette linjer». Motivet ble malt på treplater med akrylmaling og tusjpenne ble brukt til konturer. Foto: Kari Drønen

Det er gledelig at det i løpet av den siste tiden har vært økt politisk fokus på de praktiske og estetiske fagene. 9. juni i år arrangerte Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) og Utdanningsforbundet med flere, konferansen *Skaperevne – betydningen av håndverk og design i fremtiden*. Det var innlegg av blant annet kunnskapsministeren, kulturministeren, representanter fra næringslivet og Norges forskningsråd. Blant de som stod på talestolen var det bred enighet om at kunst- og håndverksfaget i grunnskolen spiller en sentral rolle for utviklingen av fremtidens Norge og at lærerkompetanse og prioritering av verksteder med verktøy, maskiner og gode materialer er en forutsetning for å lykkes med faget. Vi håper nå at den brede enigheten fører til en reell endring, men skal ord blir til handling må pengene bli lagt på bordet!

FORMs redaksjon (styret i Kunst og design i skolen).

Litteratur

NOU 2015:8 (2015). *Fremtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. Informasjonsforvaltning
St.meld. nr. 28 (2015-2016). *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.